

NAGY GERGELY

AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK SZEREPE
MAGYARORSZÁG ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁNI
HELYZETÉBEN

1. A magyar–amerikai kapcsolatok rövid története

Az észak-amerikai kontinens tizenhárom brit fennhatóság alatt álló gyarmata 1776. július 4-én nyilatkozta ki függetlenségét, és a Nagy-Britanniával szemben sikeresen megvívott függetlenségi háború után lett önálló államalakulat a 18. század végén. Az USA, mint fiatal nemzet, fennállásának első száz évében semmilyen hivatalos kapcsolatot nem tartott fenn Magyarországgal, hisz Magyarország nem volt független állam, hanem a Habsburg Birodalom részét képezte. Hivatalos diplomáciai kapcsolat tehát nem állt fenn a két ország között, de ez nem jelentette azt, hogy a két nemzet között nem létezett semmilyen kapcsolat. A magyar politikai gondolkodók már a 19. század közepén élénk érdeklődést mutattak az észak-amerikai nemzet iránt. Az 1830-as és 1840-es években több magyar utazó is felkereste az „Éjszak-amerikai Egyesült Államokat”¹ és az ottani benyomásairól és tapasztalataikból útikönyvben számoltak be az olvasóközönségnek.²

1.1. Forradalom és szabadságharc Magyarországon

Az amerikai politika horizontján az 1848–49-es forradalom és szabadságharc során tűnt fel először Magyarország. A Zachary Taylor elnök vezette adminisztráció az érvényben lévő a Monroe-doktrína³ értelmében, a konfliktus kérdésében hivatalosan semleges álláspontra helyezkedett. Az amerikai bécsi követ felajánlotta, hogy a két oldal között közvetít, de ezt az ajánlatot az amerikai külügyminisztérium megtiltotta, mert az említett

1 A 19. századi magyar helyesírásban Észak-Amerikát „Éjszak-Amerikának” írták. lásd *Czuczor Gergely – Fogarasi János: A magyar nyelv szótára*. I–VI. Pest. 1862–1874. II. 478.

2 *Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Mítosz és valóság: érdekek és értékek*. Bp. 2014. 683. A 19. század elején az Egyesült Államokban utazó magyar utazókról bővebben lásd még *Glant Tibor: Amerika a csodák és csalódások földje. Az Amerikai Egyesült Államok képe a hosszú XIX. század magyar utazási irodalmában*. Debrecen. 2013. 27–49.

3 A James Monroe elnökről elnevezett külpolitikai doktrína (1823) lényege az volt, hogy az Egyesült Államok elzárkózott az európai ügyekbe való beavatkozástól, ugyanakkor az amerikai kontinens felett kinyilatkozta az Egyesült Államok vezető szerepét, és ezzel jelezte, hogy az USA nem tűri tovább a térségben az európai gyarmatosító hatalmak jelenlétét. A doktrínáról lásd *Henry Kissinger: Diplomácia*. Bp. 2008. 27–30.

doktrína értelmében nem kívánt európai ügyekbe avatkozni. A hivatalos állásponttal szemben viszont Zachary Taylor elnök a magyar oldallal szimpatizált. Az elnök 1849 júniusában utasította Ambrose Dudley Mannt, hogy utazzon Magyarországra, és ha a magyarok fenn tudják tartani az 1849 áprilisában kinyilvánított függetlenségüket, akkor létesítsen kapcsolatot a magyar kormánnyal. Mire azonban Mann eljutott az osztrák fővárosig, az időközben beavatkozó orosz intervenciós hadsereg leverte a magyar szabadságharcot, így küldetése okafogyottá vált. Zachary Taylor elnök szándéka viszont a szabadságharc utáni időkben diplomáciai feszültséget generált Ausztria és az Egyesült Államok között.⁴

1.2. A szabadságharc leverésétől a kiegyezésig

A magyar ügy okozta amerikai–osztrák diplomáciai feszültség a szabadságharc leverése után is fennmaradt. A Julius Jacob von Haynau tábornok vezette osztrák megtorlás elől az Oszmán Birodalomba menekült magyarok miatt csapott össze Washington és Bécs. Millard Fillmore elnök utasítására az Amerikai Egyesült Államok isztanbuli megbízottja, George P. Marsh segédkezett az ott tartózkodó magyarok továbbutazásában. Marsh közbenjárásának volt köszönhető, hogy több magyarnak – köztük Kossuth Lajosnak is – sikerült elhagynia az oszmán fővárost, ahonnan Nagy-Britannia érintésével több társával együtt az Egyesült Államokba utazott.

Kossuthot az amerikaiak lelkes fogadtatásban részesítették, és számos beszéde egyikét a Képviselőházban mondhatta el, ami rendhagyónak számított, ugyanis a Képviselőházban Kossuth előtt külföldiként egyedül az amerikai polgárháború francia vezéralakja, Lafayette márki szólalhatott fel. Kossuth Lajos utazásának politikai célja azonban kudarcra volt ítélve.⁵ Az említett Monroe-doktrína értelmében Fillmore elnök sem volt hajlandó változtatni az amerikaiak „benemavatkozási” politikáján. Kossuth látogatása és fogadása viszont tovább fokozta a Bécs és Washington közötti diplomáciai feszültséget. A magyar szabadságharc vezéralakja mellett egyébként több száz döntően katonatiszt került ekkor az Egyesült Államokba, a legismertebb és legmagasabb rangú közöttük a New Jersey-ben letelepedett egykori hadügyminiszter, Mészáros Lázár volt. A magyar emigránsok között aztán sokan ismét katonai pályára álltak az amerikai polgárháború⁶ ideje alatt. A véres polgárháborúban számos magyar katona harcolt mind az Unió, mind a Konföderáció hadseregében, de a polgárháború során az amerikai magyarok többsége az Uniót támogatta.⁷

---

4 *Magyarics T.*: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. I. m. 683.

5 *Balassa József*: Kossuth Amerikában 1851–1852. Bp. 1931. 43–50.

6 Az 1861 és 1865 között folyt amerikai polgárháborút az északi államok fennhatósága alól elszakadni kívánó Konföderáció vívta az Unióval. A polgárháborúról bővebben lásd: *Paul Johnson*: Az amerikai nép története. Bp. 2016. 421–507.

7 *Magyarics T.*: Az Egyesült Államok külpolitikájának története i. m. 683–684.

1.3. A kiegyezéstől az első világháború kitöréséig

Az 1860-as évek jelentős változásokat hoztak a világ és az európai kontinens hatalmi és politikai helyzetében. Nagy-Britannia és Franciaország hosszan tartó versenybe kezdtek a világ gyarmatosítása felett, Oroszország egyre nagyobb nyomást gyakorolt az Oszmán Birodalomra, az európai kontinens közepén pedig a nemzetiségi mozgalmak felerősödtek. A kor hatalmi átalakulásának egyik nagy vesztese a Habsburg Birodalom volt. Az 1850-es évek végén kiszorultak az itáliai félszigetről, és létrejött az egységes Olasz Királyság, 1866-ban pedig súlyos vereséget szenvedtek Poroszországtól, amivel elvesztették vezető szerepüket a Német Szövetségben, és a német egység is Ausztria nélkül valósult meg. Birodalma megmentése érdekében I. Ferenc József császár 1867-ben kiegyezett a magyarokkal, és létrejött a dualista berendezkedésű Osztrák–Magyar Monarchia.

Az osztrák–magyar kiegyezés utat nyitott a formális magyar–amerikai kapcsolatok felvételének. Az első hivatalos megbízottat, Adolf Kleint már egy évvel a kiegyezés után kinevezték, az első pesti konzul, Maurice Faber pedig 1874. decemberében kapta meg megbízását. A 19. század végére a magyar–amerikai viszony felértékelődött, hisz Theodore Roosevelt 1904-ben főkonzulátusi rangra emelte a magyar képviseletet, Frank Dyer Chester vezetése alatt.⁸

A budapesti konzulátus főkonzulátussá emelésének fő oka a Magyar Királyság területéről az Egyesült Államokba történő kivándorlási hullám felerősödése volt. Az Amerikai Egyesült Államok népessége ugyanis a polgárháború után olyan növekedést mutatott, mint korábban egy országé sem. A polgárháború kezdetén az USA teljes népessége 31 millió fő volt. Ez a népességi szám ekkoriban egy szinten volt a legnépesebb európai országok lakosságával. A polgárháború évtizedének végére az Egyesült Államok lakossága közel 40 millió főre nőtt, ami több mint 25 százalékos növekedést jelentett. 1880-ra a népesség túllépte az 50 milliót, 1890-ben pedig közel 63 millióra duzzadt, ami meghaladta minden európai ország lakosságát, kivéve az Orosz Birodalomét, és továbbra is az említett 25 százalékos „sebességgel” növekedett. A 20. század fordulójára a népesség átlépte a 75 milliót, az első világháború idején pedig a 100 millió főt. A példátlan népességnövekedés a természetes szaporulat, a várható élettartam növekedése és a gyermekhalandóság visszaszorulása mellett az Egyesült Államokat célzó korabeli kivándorlási hullámnak is köszönhető volt.⁹

A 19. század folyamán az észak-amerikai államot három nagy „migrációs” hullám érte. Az első során, 1815-től a polgárháború kezdetéig, 5 millió ember érkezett

---

8 Uo. 684.

9 *Ansley Johnson Coale – Melvin Zelick: New Estimates of Fertility and Population in the United States.* Princeton 1963. 9. 21.

Európából az USA-ba, nagy részük (90 százalékuk) a Brit-szigetektől (Anglia, Skócia és Írország) vándorolt be. A második hullám során, a polgárháború vége és 1890 között, újabb 10 millió ember érkezett elsősorban Északnyugat-Európából, különösen Angliából, Walesből, Írországból, a német területekből és a skandináv országokból. Az ezt követő harmadik hullám során, 1890 és 1914 között, újabb 15 millióan érkeztek az Államokba, ekkor főleg Közép- és Dél-Európából: lengyelek, oroszok, zsidók, ukránok, szlovákok, horvátok, szlovének, magyarok, görögök, románok és olaszok. A harmadik hullámban érkező bevándorlók száma az első világháború előtti négy évben meghaladta az évi 1 milliót, és ekkor adtak először hangot annak az aggodalomnak, hogy az Egyesült Államok egésze túlnépesül. A polgárháború után, 1866 és 1915 között, az Egyesült Államok 25 millió, elsősorban Európából érkező embert fogadott be. 1883 után nagymértékben csökkent a Nyugat-Európából érkezők aránya, és 1895 után már a kelet- és dél-európai voltak többségben. 1914-ig több mint 9 millió fő érkezett az említett térségből az Egyesült Államokba, így a Magyar Királyság területéről is sokan ekkor vándoroltak ki Észak-Amerikába.¹⁰

Jól látható, hogy a Theodore Roosevelt elnöksége alatt felértékelődő amerikai–magyar kapcsolatok egyik fő mozgatórugója a térségből, és így a Magyar Királyság területéről, az Egyesült Államok területét megcélzó és egyre nagyobb számban kivándorlási hullám volt. Theodore Roosevelt volt egyébként az első amerikai elnök, aki Magyarországra látogatott, igaz már nem hivatalban lévő elnökként, hanem mint magánember. Roosevelt európai körútja során ellátogatott a dualista Monarchiába is, ahol nemcsak Ferenc József császárral találkozott és cserélt eszmét, hanem magyar főurakat is meglátogatott, többek között Apponyi Albert gróf felvidéki birtokain vadászott. Gróf Apponyi Albert pedig harmadik külföldiként, és Kossuth Lajos után második magyarként, amerikai útján beszédet mondhatott a Képviselőházban.¹¹

1.4. A 19. századi amerikai–magyar kapcsolatok értékelése

A 19. század folyamán az Amerikai Egyesült Államok nemzetközi súlya csekély volt, de egyáltalán nem elhanyagolható. Magyarország viszont egy levert szabadságharc után megkerülhetetlen maradt az Habsburg Birodalmon belül, és 1867 után az osztrák fél mellé a Habsburg Monarchia egyenrangú nemzetévé emelkedett. A magyar politikusok jelentős szerepet tölthettek be a Monarchiában. Gróf Andrássy Gyula a kiegyezés után nem sokkal közös külügyminiszter lett, és jelentős szerepet játszott abban, hogy az 1877–1878-as orosz–török konfliktus¹² után a berlini kongresszuson a Monarchia

---

10 *Eric Foner: Reader's Companion to American History.* Boston. 1991. 534–536.

11 *Peterecz Zoltán: Theodore Roosevelt magyarországi látogatása: adalék a magyar–amerikai kapcsolatokhoz.* Aetas 29. (2014) 5–19.

12 Az 1877–1878 között zajló orosz–török háború során az Orosz Birodalom fölényes győzelmet aratott az Oszmán Birodalom felett és a San Stefanó-i békében Oroszország létrehozta Nagy-Bulgáriát és korlát-

érdekei érvényesültek, és a Balkánon megakadályozták az orosz expanziót, valamint kivette a dualista államot a nemzetközi elszigeteltségből, amikor a Bismarck vezette Német Császársággal 1878-ban a Monarchia szövetségre lépett.

Az Amerikai Egyesült Államok az amerikai polgárháború után hatalmas gazdasági fejlődésen és népesedési robbanáson ment keresztül, és a legtöbb iparágban a világ vezető országa lett. A 19. század végére a gazdasági és technológiai fölény a Brit Birodalomból és Franciaországból az Egyesült Államok és a Német Császárság felé tolódott. Az USA hatalmas potenciálja ellenére diplomáciailag nem számított jelentős hatalomnak, így helye a nemzetközi politikában nem tükrözte az ország hatalmi potenciálját. Az amerikai szenátus a polgárháború után az első világháborúig a belügyeket részesítette előnyben. Nem emelte a 25 ezer fős hadsereg létszámát, és gyenge hadiflottát tartott. 1890-ig az amerikai hadsereg mérete Bulgária után, a tizenegyedik helyet foglalta el a világ rangsorában, és a hadiflottája Olaszországnál gyengébb volt, noha az USA ipara ekkorra már jelentősen felülmúlta a Brit Birodalom ipari potenciálját. Az Egyesült Államok, a Monroe-doktrína értelmében, továbbra sem vett részt a világ ügyeiben és nem vett részt nemzetközi tárgyalásokon, így diplomáciailag másodrendű hatalomnak számított. 1880-ban, amikor az Oszmán Birodalom csökkentette diplomáciai testületét, visszavonta nagykövetét Svédországból, Belgiumból, Hollandiából és az Egyesült Államokból. Ekkor történt, hogy egy Madridban szolgáló német diplomata felajánlotta, hogy lemond fizetése egy részéről, csak ne helyezték át Washingtonba.¹³

Magyarország és az Amerikai Egyesült Államok ennek ellenére jó és egyre fontosabb kapcsolatot tartott fenn egymással a 19. század folyamán. A két nemzet szimpatizált egymással mind a magyar forradalom és szabadságharc, mind az amerikai polgárháború idején és a kiegyezés utáni időkben is. A helyzet gyökeresen az első világháború kitörése után változott meg, amikor a két ország nemzetközi szerepe radikális fordulatot vett a világháborúban és a világháború után kialakuló új nemzetközi rendben.¹⁴

2. Az első világháború hatása az amerikai–magyar kapcsolatokra

Az 1914. június 28-án történt sarajevói merénylet után egy hónap múlva az Osztrák–Magyar Monarchia és Szerbia között kitörő háború napok leforgása alatt világháborúvá szélesedett és az európai kontinens legtöbb országa csatlakozott a világháborúhoz.

---

lan befolyást szerzett a Balkán-félszigeten.

13 *Kissinger, H.*: Diplomácia i. m. 29.

14 *Magyarics T.*: Az Egyesült Államok külpolitikájának története i. m. 684–685.

2.1. Woodrow Wilson elnök és az első világháború

Amikor az európai nagyhatalmak közötti hadüzenetváltás 1914. augusztusában megtörtént, Woodrow Wilson elnök augusztus 19-én felhívást intézett az amerikai néphez, a Kongresszushoz küldött üzenet formájában, amelyben azt kérte, hogy az amerikaiak maradjanak semlegesek „tettben és gondolatban”.¹⁵ Wilson semlegeségi nyilatkozata politikai érdekeken alapult. Az amerikai külpolitikai irány a 19. század végétől a Német Császárság és a későbbi központi hatalmakkal szemben az antantszövetséget támogatta. Theodore Roosevelt elnöksége alatt nyert széles körű politikai támogatást az a nézet, hogy az Egyesült Államoknak egy esetleges nemzetközi konfliktus esetén Németországgal szemben a briteket és franciákat kell támogatnia. Ennek reálpolitikai érve az volt, hogy a 19. század végére a Brit Birodalom vezető szerepe megrendülni látszott a világpolitikában, és annak helyére a gazdaságilag feltörekvő Egyesült Államok mellett a Német Császárság „pályázott”. Az amerikai politika tehát a világháború kitörésekor szemben állt a központi hatalmakkal, ahogy azt később Theodore Roosevelt is megfogalmazta: „Ha én lettem volna az elnök, már július harmincadikán vagy harmincegyedikén felléptem volna Németországgal szemben”.¹⁶ Az Egyesült Államok hadba lépése nem ment ilyen egyszerűen. Az amerikai közvélemény egyöntetűen elutasított egy háborús szerepvállalást, és az Egyesült Államok lakossága mélyen megosztott volt a konfliktus kérdésében. Az angol, skót, francia és skandináv leszármazottak az antanthatalmak mellett álltak, de a német, ír, valamint a Monarchia területéről betelepültek közül sokan a központi hatalmakat támogatták – legalábbis, ahogy Wilson elnök fogalmazott – „lélekben”. Emellett az amerikai nemzet tudatában élénken élt az 1812-es háború és az, hogy a polgárháború idején Nagy-Britannia a Konföderációval szimpatizált,¹⁷ míg Poroszország és a németek, valamint a magyarok, az Uniót támogatta és számos német és magyar származású katona harcolt az Unió hadseregében.¹⁸

---

15 Woodrow Wilson üzenete a Kongresszusnak: US. 63th Congress, 2nd Session. Senate Documents. No. 566. Washington. 1914. 3–4.

16 Theodore Roosevelt levele Cecil Arthur Springe Rice-hoz. Közli: *Elting E. Morrison (szerk.): The Letters of Theodore Roosevelt. I–VIII.* Cambridge. 1954. VIII. 821.

17 Az amerikai polgárháború során a brit külpolitika komolyan foglalkozott azzal, hogy a Konföderáció oldalára áll, hogy az észak-amerikai kontinensen is több egymással rivalizáló ország jöjjön létre. A Konföderáció képviselőiben több diplomata utazott Európába, hogy Nagy-Britanniát, vagy más európai nagyhatalmakat meggyőzzön a Konföderáció támogatására. 1861-ben az Unió haditengerészete elfoglalt egy brit felségjelzés alatt hajózó gőzöst, amelyen két déli diplomata tartózkodott. Az incidens miatt Nagy-Britannia és az Unió háborúba sodródhatott volna, de végül az Unió kiadta a britek által követelt két diplomatát. Nagy-Britanniában végül az Uniót támogató irányzat kerekedett felül, ugyanis a britek jelentős kereskedelmi kapcsolatokat tartottak fent az északiakkal, valamint nem tartották lehetségesnek, hogy egy háború során Kanadát meg tudják védeni. Az incidensről bővebben lásd *Stephen B. Qates: The Approaching Fury. Voices of the Storm 1820–1861.* New York. 1997.

18 *Magyarics T.: Az Egyesült Államok külpolitikájának története* i. m. 189–190.

Maga Woodrow Wilson elnök a háború kitöréséért mindkét oldalt felelősnek látta és elítélte, de politikai nézetei mindig közelebb álltak az „angolszász” világot képviselő Nagy-Britanniához a „militarizmust” képviselő Németországgal szemben. Éppen ezért, bár a britek és a németek is egyaránt erősen vitatható döntéseket hoztak nemzetközi jogi szempontból a világháború kitörése után, a Wilson-adminisztráció inkább az antant-hatalmokat támogatta. Nagy-Britannia az Északi-tengert már 1914. november 3-án hadizónának nyilvánította, és blokád alá vette a német partokat. A rendelkezés nemzetközi jogilag vitatható volt, hisz a britek ezzel a német polgári lakosság kitérítését célozták meg, Wilson mégis elfogadta a blokádöt. Ez már előrevetítette, hogy ha az Egyesült Államok csatlakozik a konfliktushoz, akkor azt a központi hatalmakkal szemben fogja megtenni. Woodrow Wilson annak idején arra kérte az amerikaiakat, hogy legyenek semlegesek „gondolatban” is, de az elnök eszmevilágának már régóta szerves részét alkotta az angolszász együttműködésbe és hivatástudatba vetett hit. Az Egyesült Államok semlegességét sértő incidensek során az amerikai jegyzékek hangneme mindig enyhébb volt, ha azokat Londonba címezték, és nem Berlinbe.¹⁹

A számos incidens ellenére Woodrow Wilson elnök még az 1916-os választás során is a semlegesség programjával indult. Wilsonnak ügyelnie kellett, hogy a választási kampányában ne túlozza el az antant melletti túlzott elkötelezettségét. 1916 áprilisában ugyanis a dublini húsvéti felkelés²⁰ komolyan megterhelte Nagy-Britannia és az amerikai ír nacionalisták viszonyát, és a Charles Evans Hughes-zal vívott szoros küzdelem miatt minden szavazat számított, így az amerikai íreké is. A választás megnyerése után viszont már csak idő kérdése volt, hogy Wilson elnök mikor vezetni háborúba nemzetét, mindössze a megfelelő ürügyet kellett kivárnia. 1917 februárjában és márciusában aztán erre sor is került, amikor német tengeralattjárók több amerikai hajót is elsüllyesztettek. A sajtó ugyanebben az időben hozott nyilvánosságra egy titkos sürgönyt, amelyet Arthur Zimmermann német külügyminiszter küldött a mexikói kormánynak:²¹ egy német–mexikói szövetség megkötését javasolta az Egyesült Államok megtámadására, megcsillogatva a lehetőséget, hogy Mexikó visszakaphatná az 1848-as háborúban elvesztett területeit. Az említett incidensek hatására Wilson április 2-án a Kongresszust a hadüzenet kiadására kérte fel, amely hatodikán meg is szavazta az elnök kérését.²²

---

19 Uo. 191–194.

20 1916. április 24-én az Ír Köztársaság Testvéri mozgalma és az Ír Polgári Hadsereg elfoglalta a Dublin központjában található fontos közintézményeket és kikiáltotta az ír függetlenséget. A felkelést a túlerőben lévő brit katonaság leverte, de a húsvéti felkelés hatására tört ki 1918-ban Írország-szerte a felkelés a brit uralom ellen, ami 1921-ben Írország függetlenségéhez vezetett.

21 Az antant propagandája jelentősen felnagyította a németek Mexikónak küldött szövetségi ajánlatát. A táviratot a német kormány soha nem hagyta jóvá, így az nem volt hivatalos szövetségi ajánlat. A távirat szövegét lásd *Magyarics T.: Az Egyesült Államok külpolitikájának története* i. m. 196.

22 *Johnson, P.: Az amerikai nép története* i. m. 638.

Fontos megjegyezni, hogy a Woodrow Wilson vezette Egyesült Államok, bár az antant-hatalmak oldalán lépett be a háborúba, de az antantszövetséghez nem csatlakozott – mint ahogy a háború során azt több ország tette – hanem a dél- és közép-amerikai valamint a karibi államokkal együtt Szövetséges és Társult hatalomként lépett be a konfliktusba. Ez előrevetítette, hogy a konfliktusban az Egyesült Államok ugyan az antant oldalán áll, de a háború utáni rendezést illetően saját elképzelésekkel rendelkezik egy új nemzetközi rend kialakításához, amelyben a vezető szerepet magának szánja.²³

2.2. Az Egyesült Államok szerepe az első világháborúban

A hadüzenet után az Egyesült Államok története során először került nemzetközi fegyveres konfliktusba. Az országnak 1917 januárjában mindössze 200 ezer katonája volt, amely létszámot az 1917. május 18-án kiadott sorozási törvény (Selective Service Act) a háború végére négy milliósra duzzasztotta. A háború viszont az Egyesült Államok lakosságát a hadüzenet ellenére is szélsőségesen megosztotta. Maga Wilson elnök fogalmazott így még korábban: „Vezesd harcba ezt a népet, és elfelejti, hogy valaha is ismerte a toleranciát [...] Nemzetünk életét a legutolsó rostokig átjárja majd a könyörtelen brutalitás”.²⁴ És valóban, a háború, ahogy Wilson előre megmondta, az amerikai nemzet szabadságának fájdalmas megnyirbálását, számos kényszerű intézkedés bevezetését jelentette. A sorozási törvény mellett az 1917. június 15-én életbe lépett kém-törvény (Espionage Act), amelyet az 1918. május 16-i lázítás- és lázadástörvénnyel (Sedition Act) egészítettek ki, lehetővé tette a hatóságoknak, hogy számos pacifistát és a bevonulást megtagadó állampolgárt zaklassanak. A sorozási törvényt sokan a központi hatalmakhoz köthető gyökereik, így sokan magyar származásuk miatt tagadták meg.²⁵

Az Amerikai Egyesült Államok ettől függetlenül döntő szerepet játszott abban, hogy az első világháború az antanthatalmak győzelmével ért véget. Bár a történetírás szeret úgy tekinteni a „nagy háborúra” hogy az 1914. őszi meghíusult Schlieffen-terv a központi hatalmak vereségét vetítette előre, de a helyzet ennél jóval árnyaltabb volt. A világháború az Egyesült Államok hadba lépéséig patthelyzetet mutatott. Bár az antant-hatalmak erőfölényben voltak, de a központi hatalmak országai, így a Német Császárság, az Osztrák–Magyar Monarchia, az Oszmán Birodalom és Bulgária, sikeresen „állták a sarat” és a többfrontos háborút. Csapataik 1915 őszére legyőzték és megszállták Szerbiát és Montenegrót, 1916 végére Görögország kivételével ellenőrzésük alá vonták a Balkán-félszigetet, legyőzték és megszállták Romániát, 1917-ben pedig súlyos vereséget mértek Oroszországra és a caporettói áttörés során Olaszországra is. Az 1918. március 3-án megkötött breszt-litovszki és az 1918. május 7-én megkötött bukaresti békével

---

23 Vö. *Magyarics T.*: Az Egyesült Államok külpolitikájának története, i. m. 200–201. és *Johnson, P.*: Az amerikai nép története i. m. 639.

24 Idézi: *Foster Rhea Dulles*: The United States Since 1865. Ann Arbor. 1959. 263.

25 *Johnson, P.*: Az amerikai nép története i. m. 639–641.

Oroszország és Románia kilépett a háborúból, így a keleti frontról átcsoportosított hadtestek segítségével 1918 tavaszán a nyugati és olasz fronton²⁶ a központi hatalmak elsöprő erejű támadást indítottak.²⁷

A háborúba időközben belépett Egyesült Államokból 1918. tavaszától folyamatosan áramlottak a friss csapatok Európába, és a háború végéig kétfélmillió amerikai katona került az „öreg kontinensre”. Az amerikai csapatok segítségével az antanthatalmak folyamatos erőfölényhez jutottak a Franciaországban harcoló német, az Olaszországban harcoló osztrák–magyar, a Görögországban harcoló bolgár és a Közel-Keleten élet-halál harcra vívó törökökkel szemben. 1918. nyarának végére így az antanthatalmak és az Egyesült Államok megállították a központi hatalmak előrenyomulását, és ellentámadásba átmenve szorították vissza őket.²⁸ A központi hatalmak állásai 1918 őszére szétestek, és hadseregeik a teljes összeomlás szélére sodródtak, így külön-külön fegyverszünetért folyamodtak,²⁹ legutoljára Németország 1918. november 11-én.³⁰

2.3. Woodrow Wilson és az Osztrák–Magyar Monarchia az első világháborúban

Az első világháború kitörése 1914-ben kényszerű véget vetett a Monarchiából, így a Magyar Királyság területéről, történő kivándorlásnak az Egyesült Államokba. Amikor 1917. áprilisában az USA hadat üzent a Német Császárságnak a korlátlan tengeralattjáró-háború és a Zimmermann-távirat miatt, Németország szövetségeseivel, így az Osztrák–Magyar Monarchiával is megszakította a diplomáciai kapcsolatokat. Fontos megemlíteni, hogy Woodrow Wilson idealista világmérete és küldetésstudata is szerepet játszott abban, hogy az Amerikai Egyesült Államok az első világháború kitörésétől az antanthatalmakkal szimpatizált. Wilson elnök a demokráciát és a „fejlett amerikai intézményeket” a világ számára követendőnek tartotta, ebben pedig a központi hatalmak országait elmaradottnak tekintette. Wilson gyökeresen értelmezte át az addig érvényben lévő Monroe-doktrínát azzal, hogy kijelentette: „A világot biztonságosabbá kell

---

26 Az első világháború említett balkáni, keleti-fronti és olaszországi eseményeiről lásd *Hajdu Tibor – Polmann Ferenc: A régi Magyarország utolsó háborúja 1914–1918.* Bp. 2014. 165–175. 180–186. 264–272. 277–280. 286–293. 301–308.

27 Az 1918. március 21-én indított tavaszi offenzíva volt a központi hatalmak utolsó támadó hadművelete, amely július 18-ára kifulladt.

28 Az antant hatalmak az amerikai csapatok segítségével 1918. július 18-án sikeresen megállították a központi hatalmak tavaszi offenzíváját, és a legtöbb fronton ellentámadásba lendültek. A nyugati fronton ezt hívja a szakirodalom 100 napos offenzívának (1918. augusztus 8. – november 11.). Az 1918-as hadi eseményekről bővebben lásd *Hajdu T. – Polmann F.: A régi Magyarország utolsó háborúja* i. m. 325–340.

29 Az antant hatalmak képviselőivel Bulgária 1918. szeptember 29-én Szalonikiben, az Oszmán Birodalom október 30-án Mudrosz kikötőjében, az Osztrák–Magyar Monarchia november 3-án Páduában, a Német Császárság pedig november 11-én Compiègne-i erdőben írta alá a feltétel nélküli megadással egybekötött fegyverszünetet.

30 *Magyarics T.: Az Egyesült Államok külpolitikájának története* i. m. 202.

tenni a demokrácia számára”.³¹ Wilson ezért már 1915-től lehetővé tette azt, hogy amerikai magánbankok jelentős összeggel támogassák a hadban álló feleket. A pénzüzetek hivatalosan mindkét harcoló fél számára folyósíthattak hiteleket, de a központi hatalmaknak folyósított kölcsönök egytizede volt az antantországok számára nyújtott hiteleknek. Ezenkívül az antantszövetség vezető országa, Nagy-Britannia számára az Egyesült Államok 2,2 milliárd dollár értékben szállított fegyvert, 300 millió dollár értékben pedig vasat, acélt és élelmiszereket. Az Egyesült Államok tehát már az antantországoknak folyósított jelentős kölcsönök és támogatások miatt sem maradhatott semleges a konfliktusban.³²

Az Egyesült Államoknak konfliktusai Németországgal szemben voltak, így a központi hatalmak többi országával csak a diplomáciai kapcsolatot szakították meg. A Woodrow Wilson vezette adminisztráció reménykedett abban, hogy az Osztrák–Magyar Monarchiát leválaszthatják a német szövetségről, de I. Károly császár, magyar uralkodóként IV. Károly király, kudarcra ítélt békekötési kísérleteit látva az Egyesült Államok 1917. december 7-én a Monarchiának is hadat üzent.³³ Az amerikai alakulatok az olasz fronton vették fel a harcot az osztrák–magyar csapatokkal szemben, ahol történetük során először kerültek szembe magyar és amerikai katonák. Az amerikai csapatok, akárcsak Franciaországban, jelentős szerepet játszottak abban, hogy az 1918. június 15–23. között zajló második piavei csatában az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó offenzívája megghiúsult. Ezen a fronton sérült meg július 8-án, a világháború után irodalmi munkásságba kezdő és később Nobel-díjas amerikai író, Ernest Hemingway is.³⁴ Az 1918. október 24-én kezdődő harmadik piavei csatában³⁵ ugyancsak amerikai csapatok támogatásával sikerült a szövetséges hatalmaknak Olaszországban véglegesen térdre kényszeríteni az osztrák–magyar erőket.³⁶

Woodrow Wilson 1918 januárjában meghirdetett 14 pontja³⁷ az Osztrák–Magyar Monarchiával foglalkozó részében sürgette a Monarchia népeinek nemzeti önrendelkezését.

31 Az elnök háborúba lépést indokló beszéde a Kongresszusban, 1917. április 2. US 65th Congress, 1st Session. Senate Document No. 5. Washington, 1917. 8. Wilson idealista világgépéről bővebben lásd: Kissinger, H.: Diplomácia i. m. 21–47., 213–242.

32 Magyarics T.: Az Egyesült Államok külpolitikájának története, i. m. 198–199.

33 Az Egyesült Államok az első világháború során Bulgáriának és az Oszmán Birodalomnak nem üzent hadat csak a diplomáciai kapcsolatokat szakította meg.

34 Ernest Hemingway (1899–1961) későbbi híres és Nobel-díjas amerikai író az olasz fronton szerzett tapasztalatiból írta a „*Bűcsű a fegyverektől*” című regényét. Hemingway első világháborús részvételéről lásd *James Mellow*: Hemingway. A Life Without Consequences. Boston 1992. 57–61.

35 A második és harmadik piavei (Vittorio Venetó-i) csatáról bővebben lásd *Hajdu T. – Polmann F.*: A régi Magyarország utolsó háborúja i. m. 340–355.

36 Vö. *Peter I. Bosco*: Amerika Háborúban. Az első világháború. Bp. 2003. 120–136. 146–165. *Hajdu T. – Polmann F.*: A régi Magyarország utolsó háborúja i. m. 340–355.

37 Woodrow Wilson elnök 1918. január 18-án hirdette meg híres 14 pontját, amelyben kinyilvánította politikai nézeteit egy új világrend felállításában. A 14 pont magyarra fordított szövegét lásd *Magyarics T.*: Az Egyesült Államok külpolitikájának története, i. m. 205–206., a 14 pontról lásd még *Glant Tibor*: A 14 pont története és mítosza. *Külügyi Szemle* 8. (2009) 84–97.

Ez köszönhető volt annak, hogy bár az amerikai és magyar nemzet jó kapcsolatot ápolt a 19. század folyamán, de a kiegyezés után, és főleg a 19. század végétől a Nyugat-Európába és az Egyesült Államokba utazó rendkívül aktív cseh, román és délszláv emigráció hasonló munkásságot fejtett ki, mint az 1848–49-es események után a magyar emigráció. Ennek egyik jó példája, hogy az 1917 szeptemberében a háború utáni béketárgyalásokra az amerikai delegációknak készített anyag összeállítására létrehozott szakértői csoport, a The Inquiry egyik cseh származású tagja azt a megállapítást tette, hogy Közép-Európában a magyarok és a németek „természetűl fogva antidemokratikusak”.³⁸ Ez és ehhez hasonló gondolatok kerültek bele az 1919 januárjától Párizsban tárgyaló amerikai delegáció munkáját segítő ún. Fekete Könyvbe. Wilson elnök többek között ezért is egyezett bele később olyan könnyen a Közép-Európát teljesen átrendező békeszerződésbe.³⁹ Az új csehszlovák állam későbbi elnöke, Thomáš G. Masaryk, és az új lengyel állam későbbi miniszterelnöke, Jan Paderewski is nagy hatást gyakorolt az amerikai békedelegáció elképzeléseire. Masaryk 1918-as amerikai útja során a hivatalban lévő amerikai adminisztráció politikusaival is találkozott, így Wilson elnökkel is. A Wilsonnal való találkozásáról számos legenda kering a köztudatban, többek között az is, hogy Masaryk jó szónoki képességeinek köszönhetően meggyőzte Wilsont a Monarchia feldarabolásáról, és ekkor személyes jó barátja lett az elnöknek. Az igazság viszont az, hogy amíg az amerikai külügyminisztert, Robert Lansinget és Wilson személyes barátját és tanácsadóját, Edward M. House ezredest⁴⁰ valóban lenyűgözte, az elnököt nem. Az 1918. június 18-i találkozásuk rosszul sült el. A két professzor előadást tartott egymásnak, és Masaryknak rá kellett ébrednie, hogy az elnököt jobban érdekli a csehszlovák légio⁴¹ bevetése a bolsevik Oroszország ellen, mint a független csehszlovák állam támogatása.⁴²

Woodrow Wilson ugyanis eredetileg nem tartotta szükségesnek az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlasztását, de a háború végére már megváltoztatta az álláspontját, és a Német Császársággal szövetséges Monarchia ún. utódállamokra osztását szorgalmazó brit és francia álláspontra helyezkedett, amelynek nem volt köze a Masarykkal való találkozásához.⁴³

38 Idézi: *Magyarics T.: Az Egyesült Államok külpolitikájának története* i. m. 197.

39 Uo.

40 Edward Mandel House (1858–1938) ezredes Woodrow Wilson elnök személyes barátja és tanácsadója volt. Az 1919-es párizsi békekonferenciára érkező amerikai delegáció egyik fontos alakja volt az elnök mellett. Később a Népszövetségről kialakult nézetkülönbségük miatt viszonya megromlott Wilsonnal.

41 A csehszlovák légiót Masaryk közreműködésével 1917-ben hozták létre az orosz fronton hadifogságba esett cseh katonákból, hogy felvegyék a harcot a központi hatalmakkal, így az antant támogatását megnyerjék a független Csehszlovákia megalakításához. A légio később az oroszországi intervenciós háborúban többször megütközött a bolsevik erővel. A cseh légio oroszországi tevékenységéről lásd: *Magyarics T.: Az Egyesült Államok külpolitikájának története* i. m. 206–207.

42 *Glant Tibor: Kettős tükörben: Magyarország helye az amerikai közvéleményben és külpolitikában az első világháború idején.* Debrecen 2008. 178–197.

43 Vö. *Glant Tibor: Kettős tükörben* i. m. 221–249. és *Magyarics T.: Az Egyesült Államok külpolitikájának története* i. m. 685.

3. Az Amerikai Egyesült Államok szerepe a világháború utáni Magyarország helyzetében

A világháború vége után a Woodrow Wilson vezette amerikai delegáció a fenn vázolt előzmények után érkezett a párizsi béketárgyalásokra. A delegáció jól felkészült a térség állapotaiból, és követte annak háború utáni eseményeit. Az amerikai politikai érdekeknek nem voltak kimondott konfliktusai Magyarországgal egészen addig, amíg a Károlyi Mihály kormányát váltó Kun Béla vezette kommunisták át nem vették a hatalmat az ország felett. Az Egyesült Államokat vezető Wilson elnök elvetette a bolsevizmust, és egyik fontos célja volt a kommunisták terjeszkedésének megállítása. A Lenin vezette bolsevikok ugyanis egy új világrend létrehozását hirdették meg, akárcsak Wilson, akinek 14 pontja inkább volt egy új nemzetközi rend programja, mint az amerikaiak háborús céljait tartalmazó jegyzék.⁴⁴

3.1. Az Egyesült Államok álláspontja Magyarországról a békekonferencián

Az 1919-es párizsi békekonferencia kezdetén az angolok és az amerikaiak még közömbösek voltak a magyarokkal szemben, a franciák viszont leplezetlenül ellenségesek. A francia politika célja az volt, hogy a széteső Monarchia helyén olyan utódállamokat hozzon létre, amely gátat emel az orosz bolsevizmus és Európa között, valamint Németországot keletről ellensúlyozni tudja.⁴⁵

A békekonferencia a Román és Jugoszláv Ügyek Bizottságát bízta meg, hogy Magyarország és a környező országok új határait állapítsa meg. A franciák és az olaszok Magyarországból jókora darabot Romániának akartak adni, miközben a britek és az amerikaiak az etnikai határok tiszteletben tartását követelték. A helyzet gyökeresen változott, amikor a Kun Béla vezette kommunisták magukhoz ragadták a hatalmat. Az addig közömbös amerikai delegáció számára is a magyarországi helyzet lett az egyik legfontosabb kérdés az elkövetkező napokban. A bolsevizmus terjedésének „réme” a békekonferencián is hatalmas riadalmat keltett, pedig a Budapesten tartózkodó fiatal amerikai tiszt, Nicholas Rooseveltt már ekkor azt jelentette Párizsba, hogy véleménye szerint a magyarok inkább országuk védelmében támogatják a bolsevik vezetést: „A magyarok abban a közös hitben élnek, hogy Magyarországot nem szabad felszabdalni, és az ország megőrzésének érdekében, végső elkeseredésükben fordultak a bolsevizmus felé”.⁴⁶ Maga Woodrow Wilson is elismerte, hogy nem tudja pontosan mi lenne a helyes út a magyar bolsevistákkal szemben: „Pontosan mi is az álláspontunk a bolsevikokkal kapcsolatban?” Magyarország „felelőtlen” megcsonkítása is ekkor került szóba az elnöknél: „Nem úgy tűnik, hogy ez

---

44 *Glat Tibor: A 14 pont története és mítosza* i. m. 84–87.

45 *Macmillan, M.: Béketeremtők* i. m. 321.

46 *Papers Relating to the Foreign Relation of the United States. The Paris Peace Conference 1919. I–XIII. Közzé teszi: United States Government Printing Office. Washington 1947. XII. 416–417.*

a megfelelő módszert hozta”. Wilson azt is megjegyezte, hogy a békekonferenciának nem szabad egy országot sem ellenséggként kezelnie: „Állítólag a magyarok barátai vagyunk”. Clemenceau erre azt válaszolta: „A magyarok nem a barátaink, hanem az ellenségeink”. A vitában az angol miniszterelnök, Lloyd George, Wilson mellé állt: „Miért ne kezdjünk párbeszédet a magyarokkal. A német békefeltételeknek mindannyiunk számára intő jelnek kell lennie [...] Éppen ennyire veszélyes – folytatta az angol miniszterelnök – az európai béke jövőjére nézve, ha magyarok millióit országukon kívülre szorítják”. A franciák által felvetett fegyveres beavatkozást is kétségekkel fogadta az amerikai–angol fél: „Ne bánjunk úgy Magyarországgal, mint Oroszországgal, elég nekünk egy Oroszország is” – hangzott el Lloyd George kritikája.⁴⁷ A Négyek Tanácsa végül amerikai és angol nyomásra azt a döntést hozta, hogy egy megbízottat küldjenek Budapestre, aki jelenthetne a magyarországi helyzetről. A franciáknak annyit sikerült elérniük, hogy katonai felszerelést küldjenek Romániának. Az amerikaiak ellenállása annak volt köszönhető, hogy a francia követelések mögött kezdték sejteni, hogy Franciaország a legyőzött Németország helyére pályázik az európai kontinensen. Egy Európát uralma alatt tartó Franciaország pedig az amerikaiak számára elfogadhatatlan lett volna, akik a nemzetek egyenlőségén alapuló új világrendre törekedtek. Az amerikai delegációban ekkor fogalmazódott meg az a cél, hogy a franciák közép-európai befolyását meg kell gyengíteni, így a térség országainak, tehát Magyarországnak is, stabil és független államalakulatnak kell lennie.⁴⁸

A kiküldött nagykövet, a Brit Birodalom dél-afrikai delegáltja, Jan Christian Smuts, végül sikertelen tárgyalásokat folytatott a magyar bolsevikokkal, és áprilisban a francia parancsnokság jóváhagyásával a cseh és román csapatok átlépték a semleges zónát, és támadásba lendültek a magyarok ellen. A magyarok és a Monarchia utódállmainak harcában a franciákkal szemben az amerikaiak és az angolok a fent említett okokból nem támogatták a későbbi kisantantországok túlzott területszerzését Magyarország rovására. Wilson elnök maga is többször követelte, hogy adjanak parancsot a román csapatok megállítására. Amerikai nyomásra a Négyek Tanácsa Tasker H. Bliss⁴⁹ amerikai tábornokot bízta meg azzal, hogy tartsa féken a Magyarországra törő ellenséges nemzeteket. A feladat szinte a lehetetlenséggel ért fel, ezt maga Bliss is így látta, ahogy feleségének írt leveléből is kitűnik: „Hát nem szép kis feladatott akasztottak egy nyugodt, békeszerető és kissé megfáradt ember nyakába?”⁵⁰ A románok nem voltak hajlandóak visszavonulni és 1919. augusztus elején elfoglalták a magyar fővárost, és az ország módszeres kifosztásába kezdtek.⁵¹

---

47 A párizsi békekonferencián Magyarországról folyó vitát leírja és idézi: *Macmillan, M.*: Béketeremtők i. m. 325.

48 Uo. 325–326.

49 Tasker Howard Bliss (1853–1930) tábornok 1917–1918 között az Egyesült Államok hadseregének vezérkari főnöke volt. 1919-es párizsi békekonferenciára érkező amerikai delegáció egyik meghatározó alakja volt.

50 Idézi: *Macmillan, M.*: Béketeremtők i. m. 330.

51 *Nicholas Roosevelt: A Front Row Seat*. Norman. 1953. 110–112.

A Négyek Tanácsánál ekkora „végleg betelt” a pohár. A román hadsereg ugyanis nemcsak Magyarország érdekeit sértette meg, hanem módszeresen akadályozta a Magyarországon átfutó amerikai segélyszállítmányokat is. A békekonferencia viszont a végéhez közeledett, és Wilson már otthon volt az Egyesült Államokban, ahol a Népszövetséget próbálta elfogadtatni a kongresszussal. A magyar helyzet megoldását a kiküldött négytagú Szövetséges Katonai Misszióra bízták, amely hiába tett kemény fellépéseket a románokkal szemben, azok nem sokat értek. Az amerikai küldött, Harry Hill Bandholtz⁵² jegyezte fel naplójába: „Ha a három nagyhatalom képes lett volna hadsereget fenntartani és azokat elküldeni bárhova, ahol bajok voltak kialakulóban, akkor minden teljesen más lett volna, de a Legfelsőbb Tanács presztízse kezdett elhalványulni. miután az ultimátumok sorozata semmilyen hatással nem volt Románia ezen nyomorult kis nemzetére”.⁵³ A nagyhatalmaknak végül novemberre sikerült a korábban megállapított határok mögé kiharcolni a Magyarországot megszálló román, cseh és szerb csapatokat.⁵⁴

3.2. Amerikaiak Magyarországon az első világháború után

Az amerikai delegáció, ahogy a fenti fejezetben láthattuk, nem sok sikert ért el Magyarországgal szemben, de az sem igaz, hogy közömbös lett volna a magyar ügygel kapcsolatban. A Magyarországra küldött és érkezett amerikai képviselők sokat tettek azért, hogy az ország állapotát stabilizálják, és jelentéseikkel enyhítsék a békekonferencia magyarelles hangulatát. Mivel a békekonferenciára a vesztes államok képviselői nem kaptak meghívást,⁵⁵ így Magyarország esetében az országban tartózkodó amerikai küldöttek jelentései festettek tiszta képet a békekonferencia számára az országban tapasztalható állapotokról.

A háború befejeződését követő, politikailag zűrzavaros és instabil időkben az Egyesült Államok európai segélyprogramjából Magyarország is részesült. Az amerikai élelmiszersegélyeket azonban az 1919. márciusi bolsevik hatalomátvétel után a Herbert Hoover vezette US. Food Administration felfüggesztette, annak ellenére, hogy a döntés komoly nehézségeket okozott az egész közép-európai térség segélyezésében, ugyanis Magyarországon keresztül haladtak az ehhez szükséges és stratégiaileg is fontos vasútvonalak. A párizsi béketárgyalásokon résztvevő amerikai küldöttség egyik tagja, Archibald Cary Coolidge jött először a magyar fővárosba felmérni az ország szükségleteit. A kíséretében

---

52 Harry Hill Bandholtz (1864–1925) tábornok az 1919 augusztusában Magyarországra küldött Szövetséges Katonai Misszió amerikai megbízottja volt.

53 *Harry Hill Bandholtz*: Napló nem diplomata módra. Román megszállás Magyarországon. Bp. 1993. 189.

54 *Macmillan, M.*: Béketeremtők i. m. 330.

55 Az 1919-es párizsi békekonferenciát a győztes hatalmak eredetileg egy előkonferenciának szánták, ahol egyeztetni tudják nézeteiket, de végül a tanácskozási átalakult a békekonferenciává, ahová a vesztes hatalmak így nem kaptak meghívást.

lévő Nicholas Rooseveltnél már politikai szerepet is kapott, feladatai közé tartozott nem csupán a magyar viszonyok felmérése, hanem a jelentéstétel is az Erdélyről folyó magyar–román vitáról.⁵⁶

A rövid életű kommunista diktatúrát követően augusztus leelején a már említett Szövetséges Katonai Misszió (Inter-Allied Military Mission) érkezett Magyarországra a magyar tüzszünet és a román hadsereg Magyarországról való kivonulásának ellenőrzésére. Az amerikai küldöttséget Harry Hill Bandholtz tábornok vezette, aki a másik három megbízottal szemben (brit, francia és olasz) nagyobb megértéssel és szimpátiával tekintett a magyarokra, és a többiekénél kritikusan szemlélte a megszálló román hadsereg tevékenységét. Magyarországi missziójának legemlékezetesebb eseményeként megmentette a Magyar Nemzeti Múzeum kincseinek egy részét, amikor a román katonák egy csoportja ki akarta azt fosztani. A múzeum igazgatója által riasztott Bandholtz tábornok a helyszínrre sietett, és a misszió nevében lepecsételte az ajtókat.⁵⁷

A tábornok leghíresebb „cselekedete” mellett több fontos dolgot is elért Magyarország számára. Az ő tevékenységéből is kitűnik az amerikaiak politikai elgondolása a térségből. Már megérkezése előtt jól ismerte a magyar viszonyokat: 1919. augusztus 7-én indult Párizsból Budapestre, és azzal a Herbert Hooverrel utazott, aki már ismerte a közép-európai viszonyokat. Bandholtz tábornok augusztus 11-én érkezett meg a magyar fővárosba és azonnal munkához látott. A már helyszínen tartózkodó angol és olasz küldöttet, Reginald George Gorton és Ernesto Mombelli tábornokokat előzetesen meggyőzte, hogy a francia politikával ellentétben alakítsanak ki közös álláspontot. Bandholtz lépése annak volt köszönhető, hogy az amerikai diplomácia a már vázolt francia hatalmi törekvések ellen próbált fellépni a térségben. Bandholtz ezt a feladatot Magyarországon tökéletesen véghez vitte. A brit delegálttal együttműködve nem engedte, hogy a később érkező francia küldött legyen a Misszió hivatalos vezetője. Graziani tábornok, aki augusztus 12-én éjjel érkezett a magyar fővárosba, a francia kormány megbízásából a franciákkal szövetséges Románia feltétlen támogatását biztosította volna. A francia diplomácia csellel az akkor 60 éves Jean César Graziani tábornokot küldte, aki korára hivatkozva, mint rangidős tiszt kívánta vezetni a Missziót. Bandholtz tábornok viszont ettől kategorikusan elzárkózott és a Missziót demokratikus alapokra kívánta helyezni. Napi ülésrendet javasolt, ahol napi szinten alfabetikus sorrendben váltogatják az elnöki tisztséget. Bandholtz továbbá elérte azt is, hogy a tárgyalások hivatalos nyelve az angol legyen. Az akkori diplomáciai életben a hivatalos nyelv a francia volt, így az angol nyelvű tárgyalások lefolytatása a francia diplomácia számára hatalmas presztízveszteségnek számított. Az eseményeket Bandholtz így írta le naplójában:

---

56 *Glant Tibor – Jubász Balázs – Ablonczy Balázs: Nemzetközi segély- és segítőakciók a volt Osztrák–Magyar Monarchia területén (1918–1923). Századok 152. (2018) 1321–1352.*

57 *Bandholtz, H.: Napló nem diplomata módra i. m. 97–98.*

„Graziani tábornok [...] Azzal a feltett szándékkal érkezett, hogy majd ő elnököl és uralkodik a Misszió felett. [...] eljött a gyűlésterembe és bemutatkozott. Mombelli tábornok közvetítésével francia nyelven kapott magyarázatot arról a tervről, amelyet a Bizottság állított össze érkezését megelőzően. Nem tudta véka alá rejteni bosszúját és elmagyarázta, hogy szerinte az elnökség kérdésében a rangidősségnek kellene érvényesülnie, hozzáfűzve, hogy ezt mindenféle cikkel bizonyítani tudja, és hogy kormánya minden kétség nélkül azt várja, hogy ő legyen az elnöklő tiszt. Elmondtam neki, hogy sem az én kormányom, sem a többieké nem küldött képviselőjének ilyen jellegű értesítést, és hogy véleményem szerint nem lenne helyes ha véletlenszerű egyéni rangidősség többet nyomna a latba, mint a képviselt nemzetek egyenlősége. Javaslatomat vonakodva elfogadta”.⁵⁸

Ettől kezdve Bandholtz tábornok, ahogy a Magyar Nemzeti Múzeum esete is mutatja, a lehető legerélyesebben lépett fel a románok által elkövetett fosztogatások ellen, bár a kemény szavakon kívül valós hatalma nem nagyon volt. A Misszió tevékenysége és jelentései viszont jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy a békekonferencia véleménye 1919 novemberében megváltozott Románia magyarországi tartózkodásával szemben. Bandholtz tábornok küldetése során végig ragaszkodott ahhoz, amit az amerikai politika a térségben fontosnak tartott. Egy stabil és független Magyarország létrehozását. Budapesti tevékenysége alatt kategorikusan elzárkózott a román megszállás fenntartásától, vagy a román–magyar perszónálunióra tette kísérletektől.⁵⁹ A Friedrich István vezette magyar kormányt nem volt hajlandó elismerni, azzal az érvel, hogy a kormány nem testesíti meg a magyar nép teljes képviseletét. A valódi ok az volt, hogy a Friedrich-kormány a román csapatok bevonulása után ragadta magához a hatalmat a tiszavirág-életű Peidl-kormánytól, Habsburg József főherceg és a Mărdărescu román tábornok támogatásával. Bandholtz tábornok pedig az amerikai politikával egyetértésben nem támogathatott egy olyan kormányt, amely a korábbi Habsburg-dinasztia, vagy Románia befolyása alá kerülne. A Habsburg-dinasztia bármely ágának „restaurálása” a környező államok ellenállásába ütközött volna, és egy esetleges újabb megszállás kockázatát hordozta Magyarország számára, a Romániával létrejövő esetleges perszónálunió vagy politikai szövetség pedig a francia hatalmi érdekeket szolgálta volna. Bandholtz tábornok ezért a britek által is támogatott „szegedi ellenkormányt” és a Horthy Miklós által vezetett Nemzeti Hadsereget támogatta. A Bandholtz vezette Misszió jelentéseinek is köszönhető, hogy Horthy Miklós személyét Párizsban is elfogadták, és átvehette a magyar főváros felett az irányítást. Bandholtz tábornok érkezése után egy hónappal már ezt jegyezte le naplójába a volt osztrák–magyar flottaparancsnokról: „Horthy [...] már most fenn tudja tartani a rendet”.⁶⁰ Horthy novemberi budapesti bevonulásáról Bandholtz a követ-

---

58 *Bandholtz, H.*: Napló nem diplomata módra i. m. 27–28.

59 *Gulyás László*: A Horthy-korszak külpolitikája. Az első évek 1919–1924. I–V. Máriabesnyő. 2012–2018. I. 50–53.

60 *Bandholtz, H.*: Napló nem diplomata módra i. m. 86.

kezőket írta: „Budapest városában és a környéken a körülmények a magyar visszafoglalás óta mindent összesítve kitűnőek; Horthy tengernagy csapatai fegyelmezettnek és jól ellenőrzötteknek bizonyulnak”.⁶¹ Személyes találkozásjuk után pedig ezt jegyezte fel Horthyról: „Horthy tengernagy [...] jó megjelenésű, intelligens kinézetű katonatiszt, s úgy vélem, őszinte az az óhaja és szándéka, hogy megtegyen minden tőle telhetőt”.⁶²

Jól látható, hogy bár a békekonferencián az amerikai delegáció egy ideig közömbös volt Magyarországgal szemben, de a román megszállás után az amerikaiak számára az ország függetlensége az egyik fő prioritássá lépett elő. A már idézett Bandholtz-napló is erről tanúskodik: „Jelenleg a román–magyar kérdés a legkomolyabb egész Európában”.⁶³ A békekonferencián az amerikai delegációt vezető Woodrow Wilson elnök kevésbé foglalkozott a magyar ügyekkel, a Magyarországra küldött amerikai küldöttek annál többet. Munkájuknak köszönhetően felgyorsították a román megszállás megszüntetésének ügyét, és elősegítették, hogy Horthy Miklós irányításával 1919 novemberében egy stabil, független és a nagyhatalmak számára is elfogadható vezetés kerüljön az ország élére. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy bár több amerikai felemelte a szavát az újonnan megállapított magyar határok igazságtalanságaival szemben, de ezek inkább magánvélemények voltak, és sokszor a körülmények hatására alakultak ki. Az amerikai megbízottak többsége a békekonferencián a Wilson elnök által meghirdetett nemzetek önrendelkezésének elvét vallotta, így a határok kérdésében inkább a nemzeti határok „igazságosságának” elvét vallották, mint a határok nagyhatalmi érdekek alapján történő újrahúzását. A Magyarországon tartózkodó amerikai és brit megbízottak az ország viszonyaival is tisztában voltak, hogy az éhínség, szénhiány ellenére a velük szövetséges utódállamok Magyarország mielőbbi kirablásában és ellehetetlenítésében érdekeltek. A megbízottak továbbá a magyar fővárosban testközelből „szemléltették végig” a román megszállást. A román megszállók nemcsak Magyarország módszeres kifosztását próbálták véghez vinni, hanem az antantszövetségek felügyelete alatt küldött segélyszállítmányokat is módszeresen akadályoztatták, és önkényesen lefoglalták. A fent említett eseményeket látva az amerikai és angol követek fokozatosan a „magyar ügy” pártfogoltjaivá váltak a franciák által támogatott utódállamokkal szemben. A békekonferencián viszont a főbb amerikai és angol politikusok már kevesebb jelentőséget tulajdonítottak a „magyar ügynek” mint az magyar fővárosban tartózkodó megbízottaik. Bár az amerikai küldöttség jól felkészült és informált volt a közép-európai ügyekben, de fontosabb kérdések érdekében, mint Németország helyzete, a német gyarmatok ügye, vagy a Népszövetség kérdése, Wilson elnök és Lloyd George a közép-európai területen engedett Clemenceau követeléseinek. Magyarország cseh, román és szerb megszállását viszont már maga Wilson elnök is fenntarthatatlannak tartotta, és az amerikai elnök

---

61 Uo. 148.

62 Uo. 150.

63 Uo. 33.

határozottan követelte a békekonferencia által korábban előírt határok tiszteletben tartását. Az amerikai–angol fellépés pedig 1919 novemberében Franciaországot is arra sarkallta, hogy közép-európai szövetségeseit Magyarországról történő kivonulásukra bírja.⁶⁴

Bandholtz tábornok is ezt jegyezte fel naplójába tartózkodása vége felé, amikor munkáját összegezte: „Jómagam úgy jöttem ide, hogy részben elnézem és nem tulajdonítok különösebb jelentőséget a román eljárás módnak, de felháborító magatartásuk révén, amely sértette a nemzetközi jogot, a tisztességet és minden emberiességi megfontolást, a magyar ügy támogatójává váltam”.⁶⁵ Hiába ellenezte később ő is a történelmi Magyarország feldarabolását – „Átadni Magyarország területének egyes részeit, a civilizált és kifinomult lakosságot alkotó emberekkel, olyan dolog, mintha Texast és Kaliforniát adnánk át a mexikóiaknak. Szégyelljük magukat a Szövetséges Nagy hatalmak mindazért, amit a fegyverszünet után ebben az országban megengedtek. [...] A régi Magyarország területének és lakosságának illogikus néprajzi felosztásához ragaszkodni éppoly érzékeny dolog volna, mintha ahhoz ragaszkodnánk, hogy Svájcot osszák fel három külön államra vegyes, francia, német és olasz lakossága miatt”.⁶⁶ – A régi Magyarország határainak megtartása, vagy nemzetiségi szempontjainak figyelembe vétele már nem tartozott az amerikai érdekek fő vonalába. Az amerikaiak, akik a tárgyalások során kiábrándultak az európai nagyhatalmaktól, és egyre inkább elvesztették érdeklődésüket a béketerv iránt, beérték politikájuk fő sodrának megvalósulásával: a független és stabil Magyarország létrejöttével. Ahogy később egy fiatal angol megfigyelő megjegyezte: „Az antant kormányait fontosabb dolgok foglalkoztatták, mint tízmillió ember sorsa Magyarországon”.⁶⁷

3.3. A magyar politika és az Egyesült Államok az első világháború után

Az első világháború végén, akárcsak a német delegáció, a magyar politikusok egy része is az amerikaiak közbenjárásában bízott az enyhe békefeltételeket illetően. Károlyi Mihály gróf pacifizmussal és a wilsoni elvek hangoztatásával próbált a béketeremtőkre hatni, és ettől kormánya elismerését várta. Károlyi rövid uralma alatt a magyar közhangulat is az amerikai elnöktől várta a segítséget. A magyar fővárost Wilson elnök fotói „díszítették”, és az utcákon – „A wilsoni béke az egyedüli béke Magyarország számára!” feliratok voltak olvashatóak a plakátokon. A probléma ott volt, ahogy azt már említettük, hogy Woodrow Wilson 14 pontja, így a nemzeti önrendelkezés elve, nem volt hivatalos békeprogram, így nem is létezett „wilsoni béke”. A 14 pont Wilson elnök új világrendre tett javaslatának

---

64 *Macmillan, M.*: Béketeremtők, i. m. 330–331. A román megszállásról bővebben lásd: *Bandholtz, H.*: Napló nem diplomata módra, i. m. *Nicholas Roosevelt: A Front Row Seat*, i. m. 90–123. és *Szabó Mária*: A Romanelli-misszió. Egy olasz katonatiszt Magyarországon 1919. május–november. Bp. 2009.

65 *Bandholtz, H.*: Napló nem diplomata módra, i. m. 220.

66 Uo. 220–221.

67 Idézi: *Macmillan, M.*: Béketeremtők, i. m. 332.

kinyilatkoztatása, valamint a nem sokkal előtte hatalomra jutott, Lenin vezette oroszországi bolsevikok által szintén meghirdetett új világrendre adott válasza volt. Wilson 14 pontját az amerikai kongresszus soha nem hagyta jóvá, az antantszövetségesek vezetői pedig szintén nem tekintették békeprogramnak. Az amerikai békedelegáció iránymutatásai és hivatalos béketervei a már említett szakértői csoport (The Inquiry) által összeállított Fekete Könyvben voltak rögzítve. Ebben az anyagban valóban voltak olyan elképzelések, amelyek egybeestek Wilson elnökével, de a wilsoni 14 pont csak amolyan iránymutatás volt, olyannyira hogy azok egyes pontjait később maga az elnök is kiegészítette és megváltoztatta.⁶⁸ Károlyi Mihály azon terve, hogy a békekonferencia a wilsoni elveket szemmel tartva fogja őt és kormányát elfogadni, eleve kudarcra volt ítélve.⁶⁹

Károlyi Mihály mellett később más magyar politikusok is az amerikai diplomácia alapelveire próbáltak építeni. Apponyi Albert gróf, aki a magyar delegációt vezette, amikor az kézhez vehette a győztes hatalmak által szabott feltételeket, védőbeszédében az amerikai küldöttség Közép-Európa-politikájára is alapozott. Apponyi, aki amerikai útja során testközelből tanulmányozhatta az amerikai gondolkodásmódot, védőbeszédében több érvet is felhozott a történelmi Magyarország feldarabolása ellen, így a Wilson-féle önrendelkezés elvét, stratégiai érveket, történelmi érveket, civilizációs érveket és földrajzi-gazdasági érveket. Az etnikai elvre és a Wilson-féle önrendelkezésre való magyar hivatkozás úgy hangzott, hogy ha az minden nemzet számára pártatlanul jár, akkor az a magyarok számára is jár. Apponyi ezen érve hatott a legerősebben a Párizsban létrehozott „békeműre”, ugyanis a gróf ezzel az antant azt a sokat hangoztatott elvét kérte számon, miszerint mindenki számára igazságos béke fog köttetni, és a vesztesektől nem fognak olyan területek elcsatolni, amelynek zsákmányszerzés lenne a célja. A nemzeti önrendelkezés értelmében az Apponyi által javasolt népszavazási módszert viszont a brit és francia politikusok vezette béketárgyalás precedenserejűnek tartotta, így elvetették. A franciák és britek ugyanis tartottak attól, hogy egy esetleg Magyarország számára kedvező népszavazás precedenst teremthet más népeknek számára hasonló népszavazás megtartására, az pedig alapjaiban rengethette és kérdőjelezte volna meg az amúgy is ingatag lábakon álló „békeművüket”. Az amerikai delegáció ekkora már csak informális szerepet játszott a békekonferencián. Az Egyesült Államokban 1919–1920 között politikai belviszály folyt a Népszövetség támogatása ügyében, és az ország történetének egyik legerősebb elnökválasztási éve kezdődött, ahol az Egyesült Államok új nemzetközi szerepvállalása volt a fő téma. A közvélemény megosztott volt az időközben Németországgal megkötött versailles-i békeszerződéssel szemben, a vezető politikusok nagy része

---

68 Woodrow Wilson elnök 14 pontját 1918. február 11-én „négy alapelvel”, szeptember 27-én „öt részlettel” egészítette ki, és 1918. október 29-én az Edward House ezredes által javasolt „kommentárral” változtatta meg. Bővebben lásd *Johnson, P.*: Az amerikai nép története i. m. 642–643.

69 *Magyarics T.*: Az Egyesült Államok külpolitikájának története i. m. 208–209. és *Macmillan, M.*: Béketeremtők i. m. 319–324.

és a szenátus Wilson elnökkel szembe fordult, akinek kormányát eddigre volt külügyminisztere, Lansing is otthagya, személyes tanácsadójával House ezredessel együtt.⁷⁰ Az amerikai delegáció 1920-ban már csak hivatalos résztvevője volt a békekonferenciának, a vitás ügyekbe nem folyt bele.⁷¹

3.4. Ami ezután következett

Az 1920. június 4-én megkötött trianoni békeszerződést a Warren G. Harding vezette új amerikai adminisztráció nem fogadta el, és az amerikai Kongresszus a párizsi rendezés békeszerződéseit sem ratifikálta, valamint az USA a Párizs környéki békerendszer szavatolására létrehozott Népszövetségből is kimaradt. A Nemzetek Szövetsége alapvetően amerikai ötleten alapult,⁷² így az Egyesült Államok távolmaradása a két világháború közt súlyosan érintette a szervezetet. Az USA kimaradásának okai között lehet említeni az amerikai ellenséges közhangulatát a versailles-i békeszerződés „igazságtalanságával” szemben és azt, hogy az amerikai érdekeket egy „igazságos békéről” figyelmen kívül hagyták az európai „győztesek”. Fontos megemlíteni még, hogy 1918-ban a szenátusban a republikánus párt szerzett többséget, így a népszövetségi tagság aktuálpolitikai viták és érdekek tárgyává vált. A Népszövetség sok vita után megszületett végleges alapokmányát a békekonferencia a békeszerződések részeként tartotta számon, így a Nemzetek Szövetségét a békeszerződéssel együtt az amerikai szenátusnak is el kellett fogadnia. Az amerikai alkotmány II. cikkelyének 2. paragrafusa értelmében ugyanis a szerződéskötések jogát az Egyesült Államokban az elnök és a szenátus közösen gyakorolja. Bár a republikánus szenátorok többsége támogatta az USA nemzetközi szerepvállalását, de nem olyan formában, ahogy azt Wilson elnök elképzelte. A Népszövetséggel szembeni fenntartásokat az elnök nem volt hajlandó megfontolni, ugyanis a „védnöksége alatt” létrehozott szervezetre úgy tekintett, mint az Ószövetségre, amelyen emberi kéz már nem változtathat. Az amerikai szenátus tehát nem fogadta el a Wilson-féle Népszövetséget, de változtatások árán hajlandó lett volna abban részt venni. A Népszövetség wilsoni tervzetét így az amerikai szenátus szavazta le, a szenátus által javasolt változtatások három verzióját pedig maga Wilson elnök nem volt hajlandó elfogadni, és vétőzta meg. Az USA tehát Wilson kompromisszumkészségének hiánya miatt maradt távol a Nemzetek Szövetségétől.⁷³

---

70 Az Egyesült Államokban 1919–1920 között folyó belpolitikai válságról bővebben vö. *Johnson, P.*: Az amerikai nép története, i. m. 644–649. és *Magyarics T.*: Az Egyesült Államok külpolitikájának története i. m. 208–220.

71 *Macmillan, M.*: Béketeremtők i. m. 330.

72 A Népszövetség ötletét Woodrow Wilson elnöknek Lord Edward Grey brit külügyminiszter vetette fel 1915-ben. A Szövetség ötletéről és ideológiai alapjairól bővebben lásd. *Kissinger, H.*: Diplomácia i. m. 43–46., 217–230.

73 Az USA népszövetségi távolmaradásának okait bővebben lásd *Johnson, P.*: Az Amerikai nép története i. m. 642–649.

Az Egyesült Államok ezért 1921-ben kötött különbékét Magyarországgal, Németországgal és Ausztriával. Magyarországon többen azt a téves következtést vonták le, hogy az Egyesült Államok esetleg partner lesz a trianoni szerződés revíziójában, pedig a Párizs környéki békét az amerikaiak a belpolitikai nézeteltéréseik, valamint az Egyesült Államok új nemzetközi szerepvállalásáról folytatott vita miatt nem fogadták el. Ettől függetlenül a revíziós politika ismertetése és az Egyesült Államok megnyerése céljából több vezető politikus és közéleti személy, többek között Teleki Pál is, az Államokba utazott a trianoni békeszerződés megkötése utáni években.⁷⁴

Az Egyesült Államok viszont nem felejtette el teljesen Magyarországot. Már a különbéke megkötésének évében, 1921 decemberében, az USA felvette a diplomáciai kapcsolatot a független Magyar Királysággal. Washingtonban magyar, Budapesten pedig amerikai követség létesült, így a két ország diplomáciai kapcsolatai a világháború után magasabb szintre emelkedtek. Érdekességképpen érdemes megemlíteni, hogy az Egyesült Államok segélyezési programját vezető Herbert Hoover 1929-ben elnöki hivatalba léphetett, és 1930-ban Budapestre azt a Nicholas Rooseveltet nevezte ki követnek, aki Hoover elnökhöz hasonlóan a közép-európai térségben tevékenykedett. Rooseveltet pedig 1919 után újra magyarországi megbízást kapott.⁷⁵

4. Összegzés

Összességében elmondható, hogy az Amerikai Egyesült Államok fontos és meghatározó szerepet játszott Magyarország első világháború utáni helyzetében. Bár az Egyesült Államok stratégiai célokból a későbbi kisantant országainak felállítását támogatta, de Magyarországot a közép-európai térség kulcsszereplőjének tartotta. Éppen ezért az amerikai politika Magyarországgal szemben a bolsevizmus visszaszorítása volt, amelyhez elengedhetetlen volt az ország mielőbbi talpra állítása. Emellett további cél volt, hogy Magyarország stabil és független ország legyen a térségben, ezzel szorítva vissza az esetleges francia, szláv vagy olasz politikai túlsúlyt a térségben.

Az Egyesült Államok a két világháború között is így tekintett a térségre, és az amerikai visszahúzódás csak politikai fogás volt, amellyel a hazai közhangulatot kívánták kiszolgálni. A közel másfél évtizedig hatalmon lévő republikánus adminisztrációk is hasonló célokkal rendelkeztek a térségben. Az egymást követő három republikánus elnök, Warren G. Harding, Calvin Coolidge és Herbert Hoover, az Egyesült Államok szerepét továbbra is úgy látta, amelynek irányítania kell a világpolitikát, csak tanulva

---

74 Vö. *Mathey Éva*: Az amerikai kormányzati körök és a magyar revízió kérdése a két világháború között. *Aetas* 29. (2014) 109–126. és *Magyarics T.*: Az Egyesült Államok külpolitikájának története i. m. 686.

75 Uo.

az amerikai delegáció párizsi kudarcaiból, más alapokra kívánták azt helyezni. Az amerikai békedelegáció közép-európai stratégiai céljai viszont kivétel nélkül teljesültek, így a független és stabil Magyar Királyság létrejötte is. Az amerikai politika a két világháború között is támogatta és fontos partnernek tartotta Magyarországot a térségben, amely tényt alátámasztja, hogy bár az USA kimaradt a Népszövetségből, de tanácsadók és gazdasági megbízottaink segítségével az amerikai politika támogatta Magyarország népszövetségi kölcsönfelvételeinek próbálkozásait. A népszövetségi kölcsön összegébe amerikai bankok is beszálltak, valamint a kölcsön felügyeletére és a magyar gazdaság szanálására a Népszövetség Jeremiah Smith amerikai bankárt nevezte ki főbiztosnak. Smith a kifizetés két és fél éves periódusa alatt semmi kivetnivalót nem talált a magyar államháztartás működésében.⁷⁶

Az 1929-es gazdasági világválság után megváltozó nemzetközi helyzetben Franklin Rooseveltnél egy személyes barátját, John Flournoy Montgomeryt küldte Budapestre, hasonló céllal, mint amivel elődjei is érkeztek. Az amerikai politika a két világháború között Magyarországgal szemben tehát változatlan maradt, és azokat a fő vonalakat követte, amelyet az amerikaiak az első világháború utáni rendezési kísérletek során képviseltek.⁷⁷

---

76 A magyar népszövetségi kölcsön szanálásáról bővebben lásd: *Peterecz Zoltán*: Jeremiah Smith és a magyar népszövetségi kölcsön, 1924–1926. Egy jenki pénzügyi ellenőr története a Magyar Királyságban. Debrecen 2018. 136–154, 166–279.

77 *Magyarics T.*: Az Egyesült Államok külpolitikájának története, i. m. 686–688. Montgomery követ tevékenységéről bővebben lásd még: *Frank Tibor*: Rooseveltnél követ Budapest. John F. Montgomery bizalmas politikai beszélgetései 1934–1941. Bp. 2002.

Bibliográfia

Források

- Az elnök háborúba lépést indokló beszéde a Kongresszusban, 1917. április 2. US 65th Congress, 1st Session. Senate Document No. 5. Washington, 1917.
- Papers Relating to the Foreign Relation of the United States. The Paris Peace Conference 1919. I–XIII. Közzé teszi: United States Government Printing Office. Washington 1947. XII.
- Woodrow Wilson üzenete a Kongresszusnak: US. 63th Congress, 2nd Session. Senate Documents. No. 566. Washington. 1914.

Szakirodalom

- Balassa József: Kossuth Amerikában 1851–1852. Bp. 1931.
- Bandholtz, Harry Hill: Napló nem diplomata módra. Román megszállás Magyarországon. Bp. 1993.
- Bosco, Peter I.: Amerika Háborúban. Az első világháború. Bp. 2003.
- Coale, Ansley Johnson – Zelick, Melvin: New Estimates of Fertility and Population in the United States. Princeton 1963.
- Czuczor Gergely – Fogarasi János: A magyar nyelv szótára. I–VI. Pest. 1862–1874. II.
- Dulles, Foster Rhea: The United States Since 1865. Ann Arbor. 1959.
- Elting E. Morrison (szerk.): The Letters of Theodore Roosevelt. I–VIII. Cambridge. 1954. VIII.
- Frank Tibor: Roosevelt követe Budapesten. John F. Montgomery bizalmas politikai beszélgetései 1934–1941. Bp. 2002.
- Foner, Eric: Reader's Companion to American History. Boston. 1991.
- Glant Tibor: A 14 pont története és mítosza. Külügyi Szemle 8. (2009) 84–97.
- Glant Tibor: Amerika a csodák és csalódások földje. Az Amerikai Egyesült Államok képe a hosszú XIX. század magyar utazási irodalmában. Debrecen. 2013.
- Glant Tibor: Kettős tükörben: Magyarország helye az amerikai közvéleményben és külpolitikában az első világháború idején. Debrecen 2008.
- Glant Tibor – Juhász Balázs – Ablonczy Balázs: Nemzetközi segély- és segítőakciók a volt Osztrák–Magyar Monarchia területén (1918–1923). Századok 152. (2018) 1321–1352.
- Gulyás László: A Horthy-korszak külpolitikája. Az első évek 1919–1924. I–V. Máriabesnyő. 2012–2018. I.

- Hajdu Tibor – Pollmann Ferenc: A régi Magyarország utolsó háborúja 1914–1918. Bp. 2014.
- Johnson, Paul: Az amerikai nép története. Bp. 2016.
- Kissinger, Henry: Diplomácia. Bp. 2008.
- Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Mítosz és valóság: érdekek és értékek. Bp. 2014.
- Mathey Éva: Az amerikai kormányzati körök és a magyar revízió kérdése a két világháború között. *Aetas* 29. (2014) 109–126
- Mellow, James: Hemingway. A Life Without Consequences. Boston 1992.
- Peterecz Zoltán: Jeremiah Smith és a magyar népszövetségi kölcsön, 1924–1926. Egy Jenki pénzügyi ellenőr története a Magyar Királyságban. Debrecen 2018.
- Peterecz Zoltán: Theodore Roosevelt magyarországi látogatása: adalék a magyar–amerikai kapcsolatokhoz. *Aetas* 29. (2014) 5–19.
- Roosevelt, Nicholas: A Front Row Seat. Norman. 1953.
- Stephen B. Qates: The Approaching Fury. Voices of the Storm 1820–1861. New York. 1997.
- Szabó Mária: A Romanelli-misszió. Egy olasz katonatiszt Magyarországon 1919. május–november. Bp. 2009.